Irenos Kanišauskaitės, Loretos Mačianskaitės, Nijolės Šervenikaitės, Dainiaus Vaitiekūno, Sauliaus Žuko vadovėlio LITERATŪRA 12 KLASĖ I DALIS

recenzija

Rima Valiuvienė, Vilniaus Abraomo Kulviečio klasikinės gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė

Naujai parengtas vadovėlis **LITERATŪRA 12 KLASĖ I DALIS** atitinka Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašo II skyriuje pateiktus bendruosius reikalavimus:

- Vadovėlio medžiaga atitinka dalyko bendrojoje programoje apibrėžtą mokymo(si) turinį. Vadovėlio struktūra atitinka didaktinius dalyko mokymo principus, pateikiamos įvairių tipų užduotys, skatinančios taikyti įvairius mokymosi metodus.
- Vadovėlio turinyje nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu.
- Vadovėlio turinyje pateikiami situacijų, įvykių, reiškinių, procesų, asmenybių veiklos parašai, iliustracijos, užduotys, nepažeidžiantys asmens teisių ir laisvių bei pagrindinių tautinės teisės principų, vengiama neigiamų emocinių reakcijų keliančių asociacijų, kategoriškų apibendrinimų, nėra neigiamų ar kitokių lyčių stereotipų, mergaitės ir berniukai, moterys ir vyrai vaizduojami nešališkai.
- Vadovėlio turinyje nėra nekorektiško, antidemokratiško, antivalstybinio turinio, nėra tendencingai pateikiamos klaidinančios informacijos geopolitinių įvykių kontekste. Vadovėlio turiniu nėra kurstoma tautinė nesantaika.
- Vadovėlis tinkamas dirbti pagal atnaujintą lietuvių kalbos ir literatūros programą 12 klasėje (IV gimnazijos klasėje).

Pastabos ir pasiūlymai autoriams

Galbūt būtų etiška nurodyti, kuris autorių kurį skyrių rengė. Vadovėlis įdomus, labai modernus, yra įdomių, aktualių, su kontekstu siejamų užduočių, puikiai atskleidžiama atnaujinta lietuvių kalbos ir literatūros programa, tačiau yra ir dalykų, kuriuos galima būtų patobulinti.

I SKYRIUS. EGZISTENCIALISTINĖ PASAULĖJAUTA

• Vykusiai parinkti įvairūs tekstai, jie gražiai vienas kitą papildo, padeda susidaryti išsamų vaizdą apie egzistencializmo idėjas literatūroje. Gal vertėtų duoti pasamprotauti, kodėl Kamiu romanas „Svetimas“, drama „Kaligula“ išversti į lietuvių kalbą 1968 m., sieti su istoriniu ir kultūriniu kontekstu („Atšilimu“), tai padėtų mokiniams geriau suvokti literatūros reikšmę kontekste, atskleistų kultūros ženklų prasmę, būtų ugdomos pažinimo, kultūrinė, pilietiškumo kompetencijos.

• Norėtųsi daugiau užduočių pateiktiems grožiniams ir negrožiniams tekstams lyginti; įtraukti į diskusiją ir iliustracijas, pateiktas vadovėlyje. Taip pat būtų verta prie klausimų nurodyti, kokio pasiekimų lygio mokiniams jie skirti, nes mokiniai galėtų pasirinkti užduotis pagal savo gebėjimus, įsivertintų žinias ir matytų, kokio pasiekimų lygio yra. Kai mokytojas nurodo, kokius klausimus atsakyti priskirdamas tam tikram pasiekimų lygiui, dažnai mokinys pasipiktina arba sutrinka, nes mano, kad yra nuvertinamas.

• Kadangi su egzistencializmu yra susiję nemažai svarbių ir naujų sąvokų mokiniai, gal verta būtų pateikti bendrą sąvokų žodynėlį vadovėlio gale.

• Nemažai tekstų apie Sizifo mito interpretavimą kultūroje, gal reikėtų diskusinio klausimo, nes šis kultūros ženklas ypač populiarus, net ir šiandien naudojamas beprasmiškumui, absurdui išreikšti.

• 27 p. vertėtų pateikti užduotį apie ryšį su absurdo filosofija, nes visas skyrius su tuo susijęs. Tai galėtų būti teksto kūrimas ar diskusija. Tą patį sakyčiau ir 33 p. aptariant Merso skirtą bausmę – tiesiog neakcentuojamas absurdiškumas. O gal tai paliekama mokytojui?

• 43 p. į 3 klausimą galima būtų įtraukti ir biblinį kontekstą apie Sodomą ir Gomorą (maras ar Pasaulinis Tvanas iš esmės lyg Dievo bausmė žmonijai).

• 50 p. 3 klausime galima remtis ne tik „Maru", bet ir „Svetimu", nes rašytojas kaip moralistas irgi minimas prie to kūrinio, būtų galima palyginti šiuo aspektu du romanus.

• 52 p. 9 klausimas kaip tik siūlo lyginti šiuos du kūrinius, bet pagal tokius aspektus užduotis įkandama nebent aukštesnio pasiekimų lygio mokiniams arba reikėtų pasiūlyti konkrečius aspektus kitiems lygiams.

• 67 p. verta būtų duoti rašyti pastraipą absurdo ar maišto tema, nurodant, kad privalo remtis analizuotais kūriniais, rašytojų biografija (tai būtų artima užduotis egzaminui).

PASTEBĖTOS KOREKTŪROS KLAIDOS:

6 p. 2 klausimas - tarpas prieš klaustuką nereikalingas.

9 eilutė nuo apačios – Sartro tactate (turi būti traktate)

7 p. Kamiu citatos skyryba – kablelis turi būti už kabučių, ne prieš jas.

10-11 p. sutvarkyti reikia lentelę, nes po datos trūksta m., tada tekstas mažąja raide

11 p. 2 ir 3 klausimai neatskirti

Svarbaus reikalo vardan (turi būti dėl svarbaus reikalo, gramatikos normos pažeidimas)

37 p. trūksta taškiuko prie 194.. (reikia trijų taškų, o yra du)

43 p. prieš 3 klausimą per didelis tarpas

54 p. Sovietų Sąjunga (abi didžiosios raidės); taip pat palikti tarpai tarp metų datos, pagalba negalima vartoti – gr klaida, tame tarp – taip pat; sutinkamas – randamas, aptinkamas.

56 p. nereikia kablelio prieš ar (skyrybos klaida)

60 p. prieš mugę reikia tarpelio po brūkšnio

63 p. prie žodį leidžiame reikia brūkšnio, nes tiesioginė kalba

67 p. reikia kablelio prieš antrąjį ir.

2 SKYRIUS ŽMOGUS ISTORIJOJE: PASIRINKIMAI XX A. VIDURYJE

• Labai apgalvotai atrinkta medžiaga, visapusiškai atskleidžiama žmogaus pozicija, pasirinkimai ir priežastys, lemiančios tuos pasirinkimus. Užduotys įdomios, aktualios ir įvairios.

• 21 p. 11 užduotyje gal pridėti, kad remtųsi Putino tekstu, kaip reikalaujama tokio tipo (teksto kūrimo) užduotyje per egzaminą.

• 30 p. 4 klausimas – gal kviesti mokinius diskutuoti ir apie S. Nėries jaunystės lyriką, nes vėtrų motyvas populiarus ir ankstyvojoje poezijoje, tai galėtų būti nuoroda ir į jaunystės audringą laiką.

• 41 p. gal verta duoti rašyti rašinį, kuriame lygintų nakties vaizdavimą (tiesiog pakeisti užduoties formuluotę).

• 47 p. „Vasaros sonetai" 1 – verta interpretuoti režisieriaus įvaizdį. Šis sonetas palankus kalbėti apie egzistencializmo bruožus Mačernio lyrikoje, santykį su Dievu ir istorinio konteksto įtaką, taip pat sieti su autoriaus kontekstu ir sprendimu studijuoti filosofiją.

• I. Mero romano „Lygiosios trunka akimirką" pateikta tradicine tapusi ištrauka apie jaunuolių jausmus. Kadangi šio romano nelieka 10 klasėje, gal verta būtų pateikti analizei ir interpretacijai teksto fragmentą apie žaidimą, žmogaus ir likimo santykį (tą diktuoja ir skyriaus tema).

• 76 p. Verta būtų tikslingai atskleisti partizano laikyseną. Kodėl naudojami bibliniai motyvai? Tai būtų platesnis kontekstas skyriui ir taip pat padėtų sudėti akcentus temai, kokius pasirinkimus turi žmogus.

• Puikus pasiūlymas lyginti B. Sruogos „Dievų mišką" ir A. Kamiu „Maras" romanus. Reikėtų daugiau tokių užduočių, kad mokiniai pajustų dermę lietuvių ir užsienio autorių, matytų raidą, suvoktų savitumą rašytojų stiliaus, patirčių. Dar būtų galima lyginti ir su Sartro „Siena".

PASTEBĖTOS KOREKTŪROS KLAIDOS:

1 p. 2.1. prie skyriaus numeracijos trūksta taško.

lentelėje nereikia taško, paliktas tuščias langelis.

6 p. kabučių per daug, išnašoje kabutės turėtų pradžioje būti apačioje.

7 p. 2 klausime klaustuko trūksta, *kur link* rašyba, atskirai turi būti.

8 p. reikia suvienodinti – arba prie visų autorių reikia vardų, arba nei vieno.

31 p. 1 klausimas – Vakarai reikėtų didžiąja pagal kontekstą.

34 p. kabučių kiekis per didelis.

48 p. 2 klausime tarpas

49 p. 3 klausimas lyg nebaigtas; „Kuriame" užduotyje yra skyrybos klaida prieš arba.

50 p. reikia klaustuko po temos formuluotės.

58 p. trūksta kabučių 3 klausime citatai.

76 p. tarpas reikalingas.

77 p. nebevaikštinėjo rašome kartu; kliūva Per Bliuska rašyba – 78 p., 80 p. tikrai nereikia nosinės nes ne galininko linksnis.

81 p. 6 klausimas nereikia nosinės galūnėje įsikala; 8 klausime nereikia klaustuko; 12 klausime logiška Spalio rašyti didžiąja. „Apibendriname" 4 klausime reikia klaustuko, 6 klausime negalima *o taip pat*, palikti *taip pat* – gramatikos klaida

82 p. reikia nosinės par bliuską (galininkas).

86 p. „Diskusija" užduotyje trūksta klaustuko. Užduotyje „Rašome" logiška būtų nurodyti, kad remtųsi literatūra, nes mokiniai patys nesusivoks, rašys bendromis frazėmis.

87 p. *Dienoraštis* reikia parašyti kabutėse arba kitu šriftu. Įraše „Liepos 8 d." iš vienos pusės *mokytojo* yra kabutės, kitoje ne.

88 p. *ne mažiau* rašome atskirai. Kliūva numeracija – 6 ir po to 8 klausimas. Keistai skamba lankė konservatoriją (gal mokėsi). Skyryba „Aštuoni lapai" turėtų būti brūkšniai iš abiejų pusių. 89 p. armija turi būti mažąja raide.

90 p. apyklaklės rašome y, o ne i; prielinksnis į, o ne i; skyrybos klaida po *pasieny*

91 p. juodvi, o ne *jodvi; save* ar *savo kepurę* nelabai aiški mintis, kažkas praleista.

95 p. 10 klausime skyrybos klaida, reikia kablelio po merginos. Pasakojama istorija, o ne apie istoriją – gr klaida.

100-101 p. kartojasi 12 ir 15 klausimai.

101 p. 1 klausimas turi būti dvitaškis, o ne kabliataškis. 4 klausimo 1 fragmentas lyg ir reikalauja klaustuko.

103 p. 2 klausimas nebaigtas.

116 p. reikia klaustuko.

3 SKYRIUS. ANTANAS ŠKĖMA: „DVIGUBAS IŠEIVIS“

• 8 p. Katiliškis kilęs ne iš Pasvalio, o Šiaulių rajono, Gruzdžių kaimo. – faktai.

• 12 p. reikėtų prašyti pateikti konkrečių pavyzdžių iš rašytojų, kūrinių, nes mokinys panaudotų įgytas žinias, jas sietų.

• Labai vykusiai suformuluotos užduotys, reikalaujančios tyrinėti, dar galima būtų nepamiršti įtraukti į tyrimą pateiktų iliustracijų, nes jų daug, bet nieko nesiūloma su jomis daryti.

• 20 p. 1.10 užduotis prašo surasti informaciją, bet nėra jokios pačios užduoties, ką daryti toliau. Ar reikia to, jeigu yra užduotis, tai reikia ir rezultato (ką sukurti, atsakyti).

• 21 p. 2 užduotis verta būtų nurodyti, kad remtųsi Škėma ir/ar kitais katastrofų laikotarpio autoriais.

• 35 p. Įtraukčiau klausimą apie Sizifo mito motyvą romane. Garšva lygina save su juo. Galima klausti kodėl, be to, aptarti kultūros ženklų paskirti moderniojoje literatūroje. Taip pat derėtų įtraukti ir klausimą apie tai, kad Garšva lygina save su Kristumi. Kodėl? Čia labai palanki erdvė aptarti tikėjimo krizę, sieti su istoriniu laikotarpiu.

• 36 p. 4 ir 6 užduotis turėtų būti papildytos, kad reikia remtis literatūra.

• 39 p. puikios užduotys 8 ir 10, reikėtų daugiau tokių, nes jos dera su egzamino reikalavimais. A[skritai pasigendu užduočių interpretuoti, buvo tik prie poetų painterpretuoti atskirus įvaizdžius. Eilėraščius interpretuoti pateikti lengviau, norėtųsi prozos tekstų fragmentų interpretavimui, ypač šalia su publicistiniais, tada mokytojas gali formuluoti užduotis probleminiam rašiniui ar interpretavimui.

PASTEBĖTOS KOREKTŪROS KLAIDOS:

1 p. nereikia citatoje kablelio.

5 p. 3 klausime reikia klaustuko

7 p. per daug kabučių citatoje

11 p. didžiąja raide *Daliai* reikia rašyti, ten taškas buvo.

20 p. trūksta dar vieno taško; numeracija kliūva: 1.7 ir iš karto 1.10. Apskritai nelabai aiški 1.10 užduotis. Koks jos tikslas, jei neprašoma jokio rezultato?

29 p. 3 klausime per daug taškų.

37 p. reikia kablelio po „Convey“; sakinyje trūksta žodžio arba nesuderinti linksniai.

39 p. 8 ir iš karto 10 užduotis – numeracija.

Apskritai Vadovėlio 12 klasei I dalies medžiaga atnaujinta modernesniais literatūrologų tyrinėjimais, pateikti įvairūs nauji publicistiniai tekstai, jie leidžia plačiau ir giliau suvokti kultūros raidą, kūrinių kontekstą, parinkti aktualūs ir mokinių amžiaus tarpsniui tinkami tekstai, skatinama ieškoti informacijos pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinynus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtus kultūros portalus); lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuotis savą argumentuotą požiūrį. Šaunu, kad kirčiuojamos sąvokos ir klaidingai tariami linksniai; medžiaga pateikiama nuosekliai, gal reikėtų daugiau dėmesio raiškos aptarimui, ypač poetinių tekstų.

Ypač pasigendu prie užduočių mokinių pasiekimų lygių. Žinoma, mokytojas pajėgus diferencijuoti užduotis, bet norėtųsi, kad pats mokinys įsitrauktų į įsivertinimo procesus. Taip pat ypač 12 klasės mokiniams galėtų būti pateikiama rekomenduojamų internetinių šaltinių prieigų nuorodų, pasiūlyta įvairesnio darbo su medijomis, įsivertinimo būdų, nes atnaujinta programa reikalauja, kad mokinys būtų aktyvus mokymosi proceso dalyvis.

Rima Valiūnienė